

PASCAL QUIGNARD'IN *VILLA AMALIA* ADLI ROMANINDA ESTETİK ALIMLAMA VE ÖZNEİN KİMLİKSEL DÖNÜŞÜMÜ*

Seldağ BANKIR MESÇİOĞLU**

LA SAISIE ESTHÉTIQUE ET LA TRANSFORMATION IDENTITAIRE DU SUJET DANS *VILLA AMALIA* DE PASCAL QUIGNARD

L'objectif de cet article est d'examiner *Villa Amalia* de Pascal Quignard d'un point de vue sémiotique et phénoménologique. Considéré comme l'un des plus grands écrivains français contemporains, Pascal Quignard a publié de nombreuses œuvres - romans, essais, critiques, etc. - et il a remporté le Grand Prix Jean Giono en 2006 pour *Villa Amalia*. Le roman raconte l'histoire d'Ann Hidden, une musicienne et compositrice d'âge moyen, dont la vie est bouleversée par la trahison de son partenaire après de nombreuses années de vie commune. Après cette expérience douloureuse et sous l'effet d'autres événements tristes du passé, elle décide de changer radicalement de vie. Elle abandonne son ancienne vie à Paris, elle vend sa maison et tous ses biens. Désireuse d'effacer les traces du passé, Ann laisse tout ce qu'elle a dans sa vie derrière elle et cherche à construire un nouveau mode de vie loin de tout et de tous. Ayant vécu un processus d'évasion et de recherche dans son existence, Ann Hidden trouve la nouvelle vie paisible qu'elle désire dans la maison appelée «Villa Amalia», en contact avec la nature, sur l'île d'Ischia dans la baie de Naples. C'est à travers l'histoire de l'héroïne de son roman que Pascal Quignard invite le lecteur à se poser des questions sur la vie, l'appartenance, la solitude et la relation nature/homme. Dans cette présente étude, en utilisant l'approche sémio-phénoménologique qui nous permet d'analyser les activités sensibles et perceptives du sujet, nous nous proposons de mettre en évidence comment son dispositif identitaire se transforme en tant que structure dynamique dans le discours romanesque. Dans le discours du roman, la protagoniste apparaît comme un « sujet percevant et sentant » dans les relations qu'elle établit avec son environnement. Ces relations qu'elle entretient avec d'autres personnages, des lieux et surtout la nature jouent un rôle important dans sa transformation identitaire. À travers les expériences qu'elle a vécues, Ann Hidden traverse un processus de changement aux niveaux émotionnel, cognitif et corporel. Les interactions qu'elle établit avec son environnement, notamment dans les dimensions sensorielle, émotionnelle et esthétique, révèlent de nouveaux processus de signification concernant sa manière d'être dans le discours du roman.

Mots-clés: *Pascal Quignard, Villa Amalia, sémiotique, phénoménologie, discours romanesque, identité, interaction, esthétique*

THE AESTHETIC SEIZURE AND TRANSFORMATION OF THE SUBJECT'S IDENTITY IN PASCAL QUIGNARD'S NOVEL *VILLA AMALIA*

The aim of this article is to examine Pascal Quignard's novel *Villa Amalia* from a semiotic and phenomenological point of view. The multi-award-winning writer Pascal Quignard has published many texts - novels, essays, reviews, etc. - and he won the Grand Prix Jean Giono in 2006 for *Villa Amalia*. The novel tells the story of Ann Hidden, a middle-aged musician and composer, whose life is turned upside down by the betrayal of her partner of many years. After this painful experience,

* Geliş tarihi: 04.01.2021 – Kabul tarihi: 15.01.2021

** Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Görevlisi, seldag.bankir@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8009-3494

also with the effect of other negative events in the past, she decides to radically change her life. She gives up her old life in Paris, she sells her house and all her belongings. Desiring to erase the traces of the past, Ann leaves everything else behind and she seeks to build a new lifestyle far from everything and everyone. Having experienced a process of escape and search in her life, Ann Hidden finds the peaceful new life that she desires in the house called “Villa Amalia”, which is in touch with nature, on the island of Ischia in the Bay of Naples. Pascal Quignard directs the reader to ask questions about life, belonging, loneliness and nature-human relationship through the story of the heroine of his novel. In our work, we aim to examine the identity transformation of Ann Hidden in the light of semiotics method. In the discourse of the novel, the protagonist appears as the “perceiving and sensing subject” in the relationships that she establishes with her environment. These relationships that she has with other people, places and especially nature play an important role in her identity transformation. Through the experiences that she has in these relationships, Ann Hidden goes through a process of change in emotional, cognitive and physical dimensions. The interactions that she establishes with her surroundings, especially in sensory, emotional and aesthetic contexts, reveal new signification processes about her mode of being in the novel’s discourse. In our study, by using the semiotic and phenomenological method, we aim to examine how the identity of the subject is transformed as a dynamic structure in the discourse.

Keywords: *Quignard, Villa Amalia, semiotics, phenomenology, novel discourse, identity, interaction, aesthesia*

Giriş

Çalışmamızda çağdaş Fransız Edebiyatının önde gelen yazarlarından Pascal Quignard’ın 2006 yılında yayımlanan *Villa Amalia* adlı romanını göstergebilimsel ve fenomenolojik bir bakış açısıyla incelemeyi amaçlamaktayız. Roman, deneme, inceleme, opera gibi çeşitli türlerde birçok çalışması bulunan Pascal Quignard incelikli ve zengin bir dille kaleme aldığı eserlerinde, almış olduğu felsefe eğitimini ve sanata olan derin ilgisini ustalıkla harmanlayarak yansıtmaktadır. Ailesinin müzikle olan yakın ilişkisi yazarı da kendini bu alanda geliştirmeye yöneltmiştir. Pascal Quignard müzisyen olarak edindiği tecrübelerin yanı sıra müziği eserlerinin vazgeçilmez bir konusu haline getirmiştir. Eserleriyle Grand prix du roman de l’Académie française (2000), Prix Goncourt (2002), Grand Prix Jean Giono (2006) gibi birçok önemli ödüle layık görülen Pascal Quignard sadece çağdaş Fransız edebiyatının değil, dünya edebiyatının da güçlü yazarlarından biri olarak kabul görmektedir.

Belirttiğimiz gibi Pascal Quignard’ın neredeyse tüm eserlerinde görülen müziğe olan ilgisi incelediğimiz *Villa Amalia* romanında da ortaya çıkmaktadır. Roman Ann Hidden adlı müzisyen bir kadının, uzun yıllar birlikte olduğu hayat arkadaşının ihanetini öğrenmesiyle, yaşamında sahip olduğu her şeyi arkasında bırakıp yeni bir hayat kurma arayışını konu almaktadır. Göstergebilimsel ve fenomenolojik yaklaşımı benimsediğimiz incelememizde, roman kahramanı Ann Hidden’ın anlatı boyunca deneyimlediği etkileşimlerin kimlik yapısında meydana getirdiği dönüşümler çalışmamızın odak noktasını oluşturmaktadır.

Yöntem

Villa Amalia romanında, kahramanın anlatı izleminde deneyimlediği olumlu ve olumsuz tecrübelerle birlikte kimlik yapısında gerçekleşen değişim süreci dikkat çekicidir. Çalışmamızda öznenin duygusal, bilişsel ve bedensel boyutlarda geçirdiği bu köklü değişim sürecinin sonucunda yaşadığı kimliksel dönüşümü fenomenolojik göstergebilim yöntemi ışığında incelemeye çalıştık.

Temel kuramlarını yapısalcı dilbilim yaklaşımlarından alan göstergebilim, 1960'lı yıllarda Algirdas Julien Greimas öncülüğünde bir anlamlandırma kuramı olarak ortaya çıkmıştır. Başta yazınsal metinler, görseller, objeler olmak üzere çeşitli alanlarda incelemeler yapmak için başvurulmuş disiplin, ele aldığı inceleme nesnesinde kullandığı yöntemler aracılığıyla anlamın üretim sürecini çözümlemeyi amaçlar. Geliştiği ilk dönemlerde dilbilim, mantık, antropoloji gibi bilim alanlarından beslenen göstergebilim, benimsemiş olduğu yapısalcı yaklaşımın etkisiyle söylemlerde süresiz (kesintili) yapıları inceleme alanına almış, özneyi nesnesiyle olan ilişkisinde sadece eylemleri ve bu eylemlerin nesnellik içeren dönüşümleri doğrultusunda ele almıştır. 1980'li yıllardan sonra ise çözümleme metoduna sözcelem ve fenomenoloji alanından yöntemler katarak önemli bir gelişim göstermiştir. O zamana kadar göstergebilim incelemelerinde görmezden gelinen öznenin varoluş biçimini belirleyen algısı, duyguları ve bedeni söylem çözümlemesinde ele alınan önemli konular haline gelmiştir. Önceden sadece biliş, bilgi, mantık yöntemiyle ulaşılmaya çalışılan anlamın oluşma sürecine algı ve duygular aracılığıyla ulaşma da eklenerek göstergebilim çok boyutlu disiplinler arası bir çözümleme yöntemi haline getirilmiştir.

Öznenin algısı aracılığıyla dünya ile kurduğu ilişkide anlamın ortaya çıkışını inceleyen fenomenoloji, göstergebilimsel yöntemle anlam sürecini çözümlemesinde zengin bir bakış açısı sunmuştur. A. J. Greimas'ın 1987 yılında yayımladığı *Kusur Konusunda (De l'imperfection)*¹ isimli eseri, çözümlemelerde fenomenolojik bilgiye önemli ölçüde yer vererek öznenin çevresiyle kurduğu ilişkide algısı ve duyumsaması üzerine odaklanması bakımından o zamana kadar yapılan çalışmalar arasında bir dönüm noktası olmuştur.

A. J. Greimas, söz konusu eserinde özne ile algılanan olgu/nesne arasındaki öznel deneyimi inceleyerek « duyularla alımlama »² (“esthesis”) kavramının önemini ortaya koymuştur. Estetik alımlama olarak da adlandırılan bu deneyimde anlam, öznenin dış dünya ile karşılaşmasında gelişmekte olan anlık etkileşimlerden, özellikle değer nesnesinin özne üzerinde yarattığı etkiden doğar. “*Böylece alımlamanın kendisi, eyleyenler çerçevesinde bir özne ile bir değer nesnesi arasında, kurulan özel bir ilişki olarak*”³ belirir. Özne bedeni, duyguları ve duyarlılığı aracılığıyla karşılaşma anında doğan anlamı varoluş biçimi olarak deneyimler; göstergebilimsel çözümleme de bu deneyimin söyleme nasıl yansıdığını inceler.

İncelediğimiz *Villa Amalia* romanının söyleminde Ann Hidden çevresiyle kurduğu ilişkilerde “algılayan ve duyumsayan özne” olarak etkin rol oynar. Öznenin kimliksel dönüşümünde etrafında bulunan diğer kişiler, mekânlar ve özellikle doğa ile kurduğu ilişkilerin etkisi dikkat çekicidir. Kahramanın duygusal, duygusal ve estetik bağlamda etrafıyla kurduğu etkileşimler roman söyleminde çeşitli anlamlandırma süreçleri ortaya koymaktadır. Çalışmamızda, göstergebilimsel ve fenomenolojik yöntemle başvurarak bu etkileşimler sürecinde ortaya çıkan öznenin duyumsayış ve algılama edimlerinin söylemin anlamlandırma sürecinde nasıl bir işlev üstlendiğini çözümlemeyi amaçlamaktayız.

Öznenin Kimlik Yapısındaki Belirleyiciler

Romanın kahramanı Ann Hiden bir müzik şirketinde çalışan, besteler yapan ve partiyonlar düzenleyen 47 yaşında bir müzisyendir. Roman, kahramanın hikâyesini aktaran anlatıcı tipiyle oldukça dikkat çekicidir; romanın ilk iki bölümünde kahramanın tüm yaşadıklarını hâkim bir bakış açısıyla olayların dışında kalarak aktaran bir anlatıcı vardır. Üçüncü bölümde ise anlatıcı yan kahramanlardan (Charles Chenogne) birinin rolüne bürünür; romanın sonuna kadar olayları bazen bizzat tanık olarak bazen de yine dışarıdan hâkim bir bakış açısıyla, birinci ve üçüncü kişileri dönüşümlü kullanarak anlatmaya devam eder.

Roman, Ann'ın sevgilisi tarafından aldatıldığını öğrendiği sahneyle başlar ve anlatının ilk sayfalarında kahramanın kimliksel özellikleri şu şekilde belirir:

İlginç bir kadındı. [...] Son derece pasifti. Neredeyse sürekli derin düşüncelere dalan biriydi. Ama görünüşündeki bu hareketsizlik özel bir etkinlik barındırıyordu içinde. Son derece sakindi. [...] Üç piyanosuyla çevrili, neredeyse üç piyanosunun arkasına sığındığı görünmez bir hayat sürüyordu; dopsuz, içe kapanık, üretken bir hayat.⁴

Bu betimlemeden yola çıkıp Ann'ın anlatının başındaki kimlik yapısına baktığımızda “sakin”, “içe kapanık” ve “yalnız” rollerinin belirleyici olduğunu görürüz. Ancak bu durağan görünümünün altında, düşünce ve duyumsama boyutunda kahramanın içsel yapısının bir devinim içinde olduğu da dikkat çekicidir. Ann, kimliğinin iç dinamiğini müzikle besleyerek üretkenliğini sağlayan, ama aynı zamanda etrafıyla az etkileşim kurarak kimliğinin sosyal yapısını müziğinin gerisinde tutan, bilişselliği ve duyarlılığı yoğun bir özne olarak roman söyleminde belirlemektedir.

Anlatı, Ann'ın 15 sene boyunca birlikte olduğu sevgilisini başka bir kadınla görerek ihanete uğradığını öğrenmesiyle başlar. Bu acı deneyim kahramanı hayatıyla ve kimliğiyle ilgili büyük bir sorgulamaya iter ve Ann yaşamında sahip olduğu her şeyi arkasında bırakıp yeni bir yaşam biçimi kurma ve kimliksel dönüşüm arayışına girer.

Kahraman sevgilisinin ihanetini öğrendiğinde derin bir acıyla sarsılır. Anlatıcı Ann'ın bir otel odasında ihanet karşısında hissettiği acıyı şu şekilde ifade eder: “*Hissettiği acıya kimse görmeden meydan okumayı tercih ediyordu... Gözyaşları bittiğinde acısı keskinleşti. Daha sonra çöktü.*”⁵

Göstergebilimde öznenin söyleme yansıyan varlığını incelemek için, merkezini öznenin bedeninin oluşturduğu etrafını saran bir /varlık alanı/nın (“champ de présence”) olduğu düşünülür. Özne dış dünyada yaşadığı tecrübeler sonucunda hissettiği duymusal etkileri farklı yoğunluklarda bedeni aracılığıyla bu varlık alanında hisseder. Yukarıdaki alıntıda kahramanın yaşadığı ihanet sonucu hissettiği yoğun acının bedeninin verdiği tepkiler aracılığıyla varlık alanında baskı yaratan etkisini görüyoruz. Acının yoğunluğu bedensel ve duygusal boyutta öznenin güçsüzleşmesine ve yaşamsal enerjisinin tükenmesine yol açar. Kahramanın “*ben hayalete dönmüş bir kadını*”⁶ ifadesi öznenin söylemdeki varlığının yoğunluğunun azalmasına işaret eder.

Öte yandan anlatıda öznenin duygusal kimliğindeki hassasiyetin ve söylemdeki varlıksal zayıflığının tek nedeninin yaşadığı ihanet olmadığını görürüz. Ann çocukken kar-

deşini çok erken yaşta kaybetmiş, babası da hemen bu olay sonrasında annesini ve onu bırakıp gitmiştir. Ann, eşi tarafından terkedilmenin acısıyla derin bir mutsuzluk içinde olan bir anneyle birlikte geçmişin getirdiği olumsuz duyguların etkisi altında varlığını sürdürmeye çalışmaktadır. Anlatıda annesinin yanındayken tüm bu olumsuz duygu ve düşüncelerin öznenin varlık alanında yoğunlaştığını görürüz:

Annesinin yanında, birkaç saat içinde tüm çocukluk yaşamına dönüyordu. Tüm yoksunluklar, bağımlılık, eğitim, manyakça takıntılar; hüznün, nefret yeniden su yüzüne çıkıyordu. Tüm atmosfer dokunulan bir keman teli gibi geriliyordu.⁷

Öznenin çocukluğunda yaşadıklarının algısındaki olumsuz yansımaları kimliğinde kalıcı izler bırakmıştır. Hissettiği “yoksunluk”, “hüzün”, “nefret” duyguları onun roman söyleminde “baskın olmayan”, “eksik” ve “zayıf” olarak beliren var olma biçimiyle karşılık bulmaktadır. Geçmişin olumsuz duygu ve deneyimlerinin gerilimi kahramanın şimdiki zamanına uzanmakta, varlığının mevcut halini devamlı bir içsel sıkıntı duygusu ile sarmaktadır. Söylemde öznenin kimliğini belirleyen etkenleri farklı anlamlama düzeylerine göre tablo üzerinde aşağıdaki şekilde belirtebiliriz.

Öznenin kimliğini belirleyen etkenler			
Yaşanmış deneyimler	Duygular	Var olma rejimi	Duygu değeri
• Kardeş kaybı	- “Yoksunluk”	Eksiklik	/Esenliksiz/
• Baba tarafından terkedilme	- “Hüzün”	Yalnızlık	
• Mutsuz anne	- “Nefret”	Zayıflık	
• Sevgilinin ihaneti	- “Acı”	Gerilim	
	- “Sıkıntı”		

Tablo 1

Anlatıda öznenin ailevi sorunlarının yaşamındaki olumsuz etkisi yaşadığı ihanetin acısıyla birleşince varlık alanında kaldıramayacağı yoğunlukta bir tansiyon oluşur. Anlatıcının deyişleriyle “karnının derinliklerinden kendisini istila eden”⁸ bir “sıkıntı” hissetmektedir. Bu “istila” durumu özneyi içinde bulunduğu yüksek gerilimli baskı alanından kaçmaya iter. İsteddiği, kendi sözleriyle “önceki yaşamını silmek”, eski düzeniyle “her türlü ilişkisini kesmek”⁹, ve başka biri olmaktır.

Öznenin Kimliksel Dönüşüm Süreci

Ann başka biri olma /isteği/ doğrultusunda tüm hayatını değiştirmeye, eskiye ait ne varsa kurtulmaya, kendine yeni bir yaşam biçimi kurmaya ve kimliksel özelliklerini değiştirmeye karar verir. İşinden ayrılır, sahip olduğu her şeyi, evini, çok sevdiği piyanoları dâhil tüm eşyalarını satar, eski fotoğrafları yakar, kendiyile ilgili belgeleri yok eder. Bu

kararını sadece çocukluk arkadaşı Georges'a söyler ve tüm banka hesaplarını kapatıp, parasını arkadaşının hesabına aktarır. Nereye gideceğini kimsese söylemeden, arkasında hiçbir iz bırakmamak üzere hazırlıklarını tamamlar. Böylelikle özne değer nesnesinin “yalnız ve özgür yeni bir yaşam biçimi” olduğu bir anlatı izlencesinin içine girer.

Çerçevesinin çok da belirgin olmadığı bu kaçış ve arayış parkurunda, öznenin varlık alanındaki denge bozulmaya devam eder. Anlatıcı durumu şu şekilde ifade eder:

Ann ... gizlilik içine dalmaktan, boşluğu tasarlamaktan sonunda kendisini git gide istila eden bir hüznün dalgası içine düşmüştü. [...] İnsanın kendisinden ya da kendi imajından ayrılması sorunsaldır... bir başlama korkusu içine düşmüştü. Bunalım yoğunlaştı, baş dönmeleriyle karıştı.¹⁰

Alıntı, söylemde duyumsayan bir özne olarak beliren kahramanın varlık alanını “istila eden” “hüznün” ve “korku” duygularının yarattığı gerilimini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Ayrıca kahramanın kimliksel bunalımını, dönüşüm içerisinde yaşadığı zorluğu da göstermektedir. Öznenin varlık alanını kuşatan yoğun şiddetteki bu olumsuz duyguları dengeleyemeyen bedeninin baş dönmeleriyle nasıl tepki verdiğini görmekteyiz. Aynı zamanda bu tahrip edici duyguların, öznenin gerçekleştirmek istediği dönüşüm izlencesindeki yetilerini, özellikle /gücünü/ ve /isteğini/ azalttığını da gözlemleriz.

Ann gerçekleştirmek isteği izlencedeki belirsizlik nedeniyle, “kim olabileceği konusunda”¹¹ duyduğu korku ve endişenin gerilimiyle başa çıkmayı başarır. Saçlarını çok kısa kestirip boyatarak dış görünümünü de değiştirir. Yeni bir var olma biçimi yaratmak üzere aldığı karar doğrultusunda harekete geçer. Anlatıcı Ann’ın isteğini şu şekilde belirtir: “Hiç kimse yerini bilmeyecekti. Başka bir zaman yaşanacaktı. Başka bir kadın tarafından yaşanacaktı bu zaman. Başka bir dünyada yaşanacaktı bu zaman. Başka bir hayat açılacaktı.”¹²

Öznenin tek istediği içinde bulunduğu koşullardan uzak yeni bir var olma biçimi bulmaktır. “Başka bir zaman”, “başka bir kadın”, “başka bir dünya” ve “başka bir hayat”: öznenin ulaşmak isteği değer nesnesinin tek belirleyici özelliği “başkalık” içermesidir. Öznenin “Başka”ya olan yönelimi onu rotası belli olmayan bir gezginlik sürecine iter: “Nereye gittiğimi bilmiyorum ama kararlı bir şekilde koşuyorum oraya doğru. Bir şey eksik bende ve bu eksiklik içinde yolumu şaşırırmaktan hoşlandığımı hissediyorum”.¹³

Alıntıda öznenin gerçekleştirmek istediği dönüşüm sürecinde ilerleyeceği parkurun rotasıyla ilgili bir /bilgi/sinin olmadığını, ancak güçlü bir /isteği/nin olduğunu görürüz. Ann için bu aynı zamanda kendini keşfetme ve tamamlama sürecidir. Özne duyduğu eksikliği açıkça ifade etmekte, ancak bu eksikliği giderme sürecindeki /bilinmezlik/ söyleminde olumlu bir değer olarak belirlemektedir. Bunun nedeni yeni bir yaşam biçimi kurma ve kimliğini yeniden inşa etme sürecinde belirsizlik durumunun, öngörülen, önceden tasarlanmış bir eylem planından çok daha fazla seçenek sunmasıdır. Özne içinde barındırdığı potansiyelini, tecrübe edeceği kontrolü dışındaki olayların gelişimi içinde keşfedecektir ve bu da kendini yeniden yaratmak için mükemmel bir fırsattır.

Ann Paris’ten yola çıkar, Belçika, Almanya ve İsviçre’den geçerek son durağı olan İtalya’ya ulaşır. Anlatının genel anlamlama sürecinde ve özellikle kahramanın kimlik yapısında mekânlar önemli bir rol oynar. Öznenin farklı bir mekâna geçmesi beraberinde kimlik yapısında fiziksel, duygusal ve bilişsel değişimleri de getirir. Gittiği her yerde

üzerindeki kıyafetleri atar, iklime ve coğrafyaya uygun yenilerini alır. Söylemdeki varlık alanında da fark edilir derecede gerilimin azaldığı, korku ve endişenin yerini yavaş yavaş rahatlamının ve mutluluğun aldığı görülür.

Öznenin anlatı izlencesinde arzu ettiği yeni yaşam biçimini ona asıl sağlayan mekân ise Napoli körfezindeki Ischia adası olur. Çeşitli bitki ve mineral türlerini barındıran bu ada etkileyici koku ve manzaralarıyla öznenin tüm duyularını tatmin eder ve roman söyleminde özneye yeniden yaşama gücü veren bir yer olarak belirir. Ann, “Çok mutluyum... Adamda mutluyum”¹⁴ diyerek duygu durumundaki değişimi açıkça belirtir.

Villa Amalia ile Karşılaşma: Estetik Alımlama

Kahraman önce adada bir otele yerleşir; günlerini yüzerek, doğada yürüyerek ve yeniden beste yaparak geçirmeye başlar. Öznenin kimliksel olarak duygusal boyuttaki değişimini fiziksel görünümündeki değişim tamamlar. Yüzü ve bedeni zayıflar, deniz suyunun parlaklaştırdığı cildi gerilir, daha da esmerleşir. Kahramanın varlık alanı ve yaşam biçimindeki en önemli değişimi ise romana ismini veren “Villa Amalia” adlı evle karşılaşmasıyla olur. Denize tamamen hâkim uçsuz bucaksız bir manzarası olan, etrafı ağaçlarla çevrili bir falez üzerinde bulunan bu villa ile karşılaşmasıyla, Ann varoluşundaki eksikliği dolduracak olan yeri bulur. Doğanın kalbindeki bu ev, anlatıda özneyi dönüştüren, ona yeni değerler kazandıran, farklı bir var olma şekli sunan bir *eyleyen* olarak belirir.

Öncelikle anlatının betisel düzeyinde Ann ve Villa Amalia arasındaki benzerlik dikkat çekicidir. Ann müzisyen olarak yüzünü kimsenin tanımadığı, “görünmez bir hayat” süren, “*tuhaf bir karakter*”e sahip “*ilginç bir kadın*”dır¹⁵. Villa Amalia ise “*çok dik, yoğun, geçit vermeyen küçük bir patikadan*” çıkılarak ulaşılan, etraftan “*gerçekten neredeyse hiç*”¹⁶ görünmeyen bir evdir. İki *eyleyen* de mevcudiyetlerinin algılanması bakımından “ulaşılması/anlaşılması zor” olarak nitelenmektedirler.

Ann, Villa Amalia’yı ilk gördüğü “kutsal Cuma”¹⁷ günü ondan çok etkilenir ve adadaki düzenini değiştirecek bir süreç başlar. İlk aşamada özne ve değer nesnesi rollerini üstlenen ikili arasında duyuların ve beğenin aracılık ettiği bir estetik ilişki anlamının oluşmasında belirleyici olur. Anlatının bu noktasında çıkan anlam, A. J. Greimas’ın *Kusur Konusunda* isimli kitabında ele aldığı “estetik alımlama” (“*saisie esthétique*”) kavramıyla ilişkilidir. Estetik alımlamada özne karşısında bulunan öteki’nin anlamını ve varlığını (öteki canlı ya da cansız olabilir) duyumsal boyutta hisseder. Bu birlikte varoluş biçiminde, önceden belirlenmeyen, hesaplanmayan sadece karşılıklı etkileşim içinde kendiliğinden ortaya çıkan anlam ve değere ulaşmak söz konusudur. Bu durum incelediğimiz bu iki *eyleyen* arasındaki ilişkide açıkça bulunmaktadır. Ann evi almadan önce anlatıcı ikili arasındaki ilişkiyi şu şekilde aktarır:

Dünyada bir yerin aşkla sevillebileceğini düşünmeden önce sevdi burayı... Tutkulu ve takıntılı bir biçimde Amalia'nın evini seviyordu, terası, koyu, denizi... Her aşta büyüleyici bir şey vardır. [...] Kavuşmak üzere kendisini bekleyen bir evdi bu. [...] Otların, ışığın, lavların, içinde yaşamayı arzu ettiği iç ışığın bulunduğu bir köşeydi burası. [...] Tanımlanamayan, rahatlatıcı bir varlığa benziyordu ve bu varlığın onu nasıl tanıyabildiği, rahatlattığı, anladığı, duyduğu, ona değer verdiği, desteklediği, sevdiği bilinmiyordu.¹⁸

Anlatıda Ann ve Villa Amalia arasındaki ilişkinin önemi bu iki eyleyenin duygusal, duygusal ve estetik boyuttaki etkileşimden doğan anlamdan ortaya çıkar. Görüldüğü gibi Villa Amalia, roman söyleminde betisel boyutta basit bir dekor, bir mekân, anlatsal boyutta ise sahip olunmak istenen güzel bir ev olmaktan çok öte, “taniyan”, “rahatlatan”, “anlayan”, “duyan”, “değer veren”, “destekleyen”, “seven” canlı bir varlığın özelliklerini taşıyan bir kahraman olarak ortaya çıkar.

Anlatsal düzeyde ikili arasında, göstergebilim incelemelerinde sıkça görülen öznenin arzu nesnesinin peşinden koşup elde etmeye çalıştığı türden klasik bir “bağlaşım” (“jonction”) ilişkisinden çok daha fazlası söz konusudur. Ann, Villa Amalia’yı benmerkezi bir şekilde, stratejileri doğrultusunda maddesel bir düzlemde sahip olmak üzere nesneleştirmez. Evle ilgili önceden belirlenmiş bir stratejisi olmadan, estetik boyutta kurduğu etkileşimin sağladığı duygusal paylaşım içerisinde, evi insansı özellikler atfettiği bir özne gibi algılar. Bu doğrultuda Ann ve Villa Amalia arasındaki etkileşimi, Eric Landowski’nin *Passions sans nom* adlı kitabında öne sürdüğü iki özne, hatta eş-özne (co-sujet) olarak belirtebileceğimiz özneler arasında gerçekleşen “birliktelik” (“union”)¹⁹ türünde bir ilişki olarak düşünebiliriz. E. Landowski’nin belirttiği gibi “birliktelik” ilişkisi, “partnerler arasında çoğu zaman karşılıklı gerçekleşen etki ya da karşılıklı katılım olarak tanımlanabilecek türden bir ilişkiye yer vermesi bakımından bağlaşım/elde etme (ya da sahiplenme) ilişkisinden çok daha fazlasıdır.”²⁰

Öznenin evle kurduğu “birliktelik” ilişkisinde bilişsellik ifade eden bir eylem yoktur: evi aşkla sevebileceğini /düşünmeden/ sever, bu evin onu nasıl rahatlattığını ya da nasıl anladığını /bilmez/, onunla sadece duyumsama aracılığıyla estetik boyutta tutku düzeyinde bir ilişki kurar. Anlatıcı bu ilişki boyutunda başka bilgiler de verir:

Gece gündüz koyu görüyordu ve koya bakarken bir iç dünyadan başka bir şey görmüyordu. Parçası olacağı koyu dinliyordu. [...]Denizin ortasında yaşama izlenimi veren bu yere gerçekten bağlandı. Bu doğa parçasının üstünde titriyordu. [...] Buradaki kapılara, pencerelere, basamaklara, köşelere ayrı ayrı bağlanıyordu. Her şafak vaktinde duyulanıyordu.²¹

Estetik boyutta gerçekleşen “birliktelik” ilişkisinin yansımalarını bu alıntıda da görmekteyiz. Ann ve Villa Amalia arasında bir tamamlayıcılık söz konusudur. Fenomenolojik olarak değerlendirdiğimizde öznenin algı, duyu ve duygularından oluşan iç dünyası ile Villa Amalia’nın temsil ettiği dış dünya arasında mükemmel bir uyum ve yansıma olduğunu görürüz. “Görmek”, “dinlemek”, “titremek”, “duygulanmak” gibi duyumsama düzeyinde beliren eylemler estetik alımlamanın somutlaşmasını ortaya koymaktadır.

Daha önce belirtmiş olduğumuz iki eyleyen arasındaki “ulaşılması / anlaşılması zor” olarak beliren izleksel benzerliğe yenileri de eklenir. Uzun yıllardır kullanılmayan, kendi haline bırakılmış Villa Amalia tıpkı Ann gibi son derece yıpranmış, yenilenmeye ihtiyaç duyan bir haldedir. Ann eve yerleştikten sonra onun tüm tamir ve bakım işleriyle özenle uğraşır. Dolayısıyla “birliktelik” rejimine uygun olarak iki özne karşılıklı olarak birbirlerini onarır, değiştirir, kimliklerini ve var oluş biçimlerini birbirine uyumlu hale getirerek yeniden oluşturur.

Anlatının devamında Villa Amalia, özneye yaşattığı estetik deneyim aracılığıyla ona kendini başkalaşmış şekilde hissettirir, bilmediği yönlerini keşfettirir, “sessizlik”, “huzur”, “özgürlük”, “bağımsızlık” gibi yeni anlam ve değerler sunar. Villa Amalia Ann

için “cennetin olduğu yer”dir²². Özne yoğun bir şekilde aidiyet duygusu hissettiği bu yer aracılığıyla kaybettiği içsel dengeyi yeniden kurmayı ve dış dünyada kendini yeniden konumlamayı başarır. Böylece değer nesnesinin “yalnız ve özgür yeni bir yaşam biçimi” olduğu anlatı izlencesini de başarıyla gerçekleştirmiş olur.

Öznenin kimliğindeki değişimler			
Yaşanmış deneyimler	Duygular	Var olma rejimi	Duygu değeri
• Villa Amalia’ya yerleşme		Tamamlanma	
• Yeni bir yaşam biçimi kurma	- “Huzur” - “Mutluluk”	Aidiyet Özgürlük Sakinlik	/Esenlikli/

Tablo 2

Anlatının devamında öznenin sosyal ilişkilerinde de gelişmeler olur. Ann adada tanıştığı başka kişilerle yakınlık kurar. Bunlardan en önemlileri doktor Leonhardt Radnitzky ile 2 yaşındaki kızı Magdalena, Ann’ı bir deniz kazasından kurtaran anlatıcı rolündeki Charles Chenogne ve sonradan duygusal bir ilişki yaşayacağı genç İtalyan bir kadın olan Giulia’dır.

Ann özellikle Magdalena isimli küçük kızla çok yakınlaşır ve aralarındaki özel ilişki kahramanın değişim içinde olan yaşam biçimini daha da etkiler. Müzisyen olan Magdalena’nın annesi ile babası ayrıdır, küçük kız 3 ay New York’da annesinin yanında 3 ay da Napoli’de babasının yanında kalmaktadır. Magdalena Ann’ı ilk gördüğü andan itibaren çok sever ve ikili arasında çok yakın bir bağ oluşur. “*En çok hangisinin hangisini sevdiğini söylemek mümkün değildi*”.²³ Magdalena’nın babasının yanında kaldığı dönemlerde küçük kızla Ann ilgilenir. Neredeyse zamanının tümünü beraber geçirdiği bu kız çocuğuna doğa ve müzik aracılığıyla hayatı, dünyayı keşfettirir. Kendisi de onunla birlikte, huzurlu bir şekilde yaşayamadığı çocukluğunu yeniden yaşar ve bu konuda içsel olarak hissettiği eksikliği tamamlar. Anlatıda Ann’ın Villa Amalia’da bu kız çocuğu ve duygusal olarak yakınlaştığı Giulia ile birlikte geçirdiği zamanlar hayatının en mutlu günleri olarak belirtilir.

Romanın sonlarında meydana gelen trajik bir olay anlatının seyrini bir kez daha değiştirir. Magdalena yuttuğu bir fıstık nedeniyle boğulur; anlatıcının deyişiyle küçük kızın “saçma sapan bir şekilde”²⁴ gerçekleşen ölümü kahramanın kurduğu mükemmel hayatı ve dengeyi geri dönüşü olmayacak şekilde alt üst eder. “*Bu acı yaşamını mahveden çok büyük bir acı oldu*”.²⁵ Bu olaydan sonra romanın söyleminde özne için ardı arkası kesilmeyen bir kayıp süreci başlar. Küçük kızın ölümünün hemen ardından Giulia yaşanan acıya dayanamamaya Ann’ı terk eder. “Yenilenme”, “özgürlük”, “huzur” ve “mutluluk” gibi olumlu değerlerle özdeşleşen bu yerde gerçekleşen olayın acısının yoğunluğu özneyi tek bir olumsuz değer karşısında bırakır: “yoğun bir hüznün”²⁶. Ann Villa Amalia’dan ayrılarak “birliktelik rejimine” son verir ve Paris’e geri döner.

Villa Amalia'ya yerleşmesiyle bilişsel ve duygusal olarak esenlik içeren bir tamamlanma yaşayan özne, tekrardan ve daha yoğun bir şekilde eksik ve kayıplarla dolu bir yaşam biçimine geri döner. Önce annesini, sonra da çok yakın olduğu çocukluk arkadaşı Georges'u kaybeder. Özne söylemde varlık alanını ve kimlik yapısını belirleyen en baskın duygu durumu olan "acı" karşısında varlığını sürdürmenin tek yolunu müzikte bulur. Varlık alanını saran acının yoğunluğunu yaptığı bestelere yansıtarak dayanılır hale getirir: "*Aslında Ann Hidden'in müziğine damgasını vuran sadece acıydı. ... Keşfedilen ışığın dibini oluşturan teselli bulmaz acıydı*".²⁷ Ann Hidden hayatının en üretken ve en tanınır dönemini yaşar böylece.

Anlatının sonunda aradan on dört yıl geçmiş öznenin çektiği acı zamanla yerini derin bir melankoliye bırakmıştır. "Yaşlılık" ve "yalnızlık"²⁸ kimliğinin belirgin son rolleridir. Aklında hala Villa Amalia'da geçen güzel zamanların hatıraları vardır. "Yalnız olmanın değil yalnız olabilmeyi başarmanın verdiği bir zevk" hali içinde yalnız ama yaşadığı tecrübelerle "çok dolu bir kadın"²⁹ olarak kayıp cennette geçirdiği mutlu günlerin anılarına tutunarak yaşamına devam eder.

Sonuç

Göstergebilimsel ve fenomenolojik yönetime başvurarak yaptığımız çalışmamız, anlatıda Ann Hidden isimli kahramanın kimliğinin, etrafında bulunan kişiler ve özellikle mekânlarla kurduğu ilişkilerdeki deneyimlerine göre dinamik bir yapı olarak nasıl dönüştüğünü göstermektedir. Pascal Quignard'ın romanındaki anlam evrenini incelediğimizde, özne ve algıladığı dünya arasındaki ilişkide anlamın ortaya çıkışının belirgin bir şekilde duyuların ve duyguların aracılığıyla estetik boyutta gerçekleştiğini gözlemleriz. Bu anlam evreninde öznenin dünyaya tutunma çabasının kaçıştan arayışa, kavuşmadan kaybedişe doğru giden zorlu bir süreç olduğunu görmekteyiz. Pascal Quignard yazdığı bu etkileyici romanda, insanın yaşamında tecrübe ettiği belirsizlikler, arayışlar, karşılaşmalar ve kayıplarla örülmüş hayatta kalma mücadelesini estetik bir dille ifade etmekte ve okuyucuyu yaşam, aidiyet, yalnızlık-birliktelik, doğa-insan ilişkisi gibi çok temel konularda sormaya yöneltmektedir.

NOTLAR

- 1 Algirdas Julien Greimas, *Kusur Konusunda*, Çev.: Ayşe Kıran, YKY, İstanbul, 1995, Özgün Adı: *De l'imperfection*.
- 2 A.g.y., s. 118.
- 3 A.g.y., s. 28.
- 4 Pascal Quignard, *Villa Amalia*, Çev.: İsmail Yerguz, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2006, s.23.
- 5 A.g.y., s. 15.
- 6 A.g.y., s. 11.
- 7 A.g.y., s. 32.
- 8 A.g.y., s. 43.
- 9 A.g.y., s. 31.
- 10 A.g.y., s. 52.
- 11 A.g.y., s. 75.
- 12 A.g.y., s. 61.

- 13 A.g.y., s. 77.
- 14 A.g.y., s. 83.
- 15 A.g.y., s. 23.
- 16 A.g.y., s. 92.
- 17 A.g.y., s. 92.
- 18 A.g.y., s. 99.
- 19 Eric Landowski, *Passions sans nom*, Presses universitaires de France, Paris, 2004, s. 62.
- 20 A.g.y., s. 64, Kitaptan yapılan alıntı tarafımdan çevrilmiştir. Orijinal metin: “elle est aussi *beaucoup plus que la conjonction-possession* (ou appropriation) en ce sens qu’elle laisse place entre partenaires à un type de rapports qu’on peut provisoirement caractériser comme de l’ordre de l’influence, souvent réciproque, ou d’une participation mutuelle.
- 21 Quignard, a.g.y.,s.116.
- 22 A.g.y., s. 118.
- 23 A.g.y., s. 128.
- 24 A.g.y., s. 160.
- 25 A.g.y., s. 161.
- 26 A.g.y., s. 167.
- 27 A.g.y., s. 197.
- 28 A.g.y., s. 211.
- 29 A.g.y., s. 212.

KAYNAKÇA

1. Fontanille, Jacques, *Sémiotique du Discours*, PULIM, Limoges, 1998.
2. Greimas, Algirdas Julien, *Kusur Konusunda*, Çev.: Ayşe Kıran, YKY, İstanbul, 1995.
3. Landowski, Eric, *Passions sans nom*, Presses universitaires de France, Paris, 2004.
4. Quignard, Pascal, *Villa Amalia*, Çev.: İsmail Yerguz, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2006.